

Anita Staub: me peame rääkima Estonia juurdeehitisesest

Estoonlaste nõudmised Estonia teatrihoone juurdeehitusele on kõigile selged, nüüd on viimane aeg selgitada välja, millised on muinsuskaitsetelised võimalused Estonia teatrihoone ümberehitamiseks, kirjutab Anita Staub.

Tallinna vanalinna kaitsekorraldusega seotud eelnõude avaliku väljapaneku taustal hoogustus taas rahvusooperi Estonia ja sellele juurdeehitise rajamise küsimus. Spetsialiste ja huviringkondi, linnavõimu ja -kodanikke, estoonlasi ja laiemat teatrikogukonda haaranud kirglik debatt on kestnud tegelikult juba aastaid, mis on ka igati põhjendatud, sest Estonia teatrihoone on meie ajaloo üks olulisemaid sümbolobjekte ja seega suure avaliku huvi orbiidis.

Ühelt poolt on rõõmustav näha, et Estonia teatrihoone koos sellega seotud muinsuskaitseteliste, linnaruumiliste ja looduskaitseteliste küsimustega läheb väga paljudele korda, samal ajal on erinevate valdkondade esindajate vahel tekkinud patiseis, millest edasi liikumiseks tuleb seada suund kõikide osapoolte koostööle ja hakata üheskoos otsima võimalikke lahendusi.

Selleks, et võimalikke lahendusi otsima hakata, tuleb alustuseks selgelt otsa vaadata praegusele olukorrale: millised on osapoolte soovid ja võimalused, mis on kõva häälega hõigatud, ning mis vajab veel selget väljahäälendamist?

Elevant keset tuba ehk ooperiteatri laiendus punase kasti mahus

Riigikogu 13. septembri 2021 otsusega kinnitati riiklikult tähtsate kultuuriehitiste rajamise ja renoveerimise pingerida, mille hulka valiti ka rahvusooperi praegusele hoonele juurdeehitise rajamine.

Juba pingerea koostamisel ja selleks vajaliku eelnõu väljatöötamisel hakkasid avalikkuses kõlama seisukohad, milles toonitati, et Estoniale juurdeehitise rajamine saab olema problemaatiline, kuna tegemist on tundliku alaga, kus põrkuvad muinsuskaitsetelised, looduskaitsetelised ja linnaruumilised

err.ee

Eesti Draamateater
Rahvusooper Estonia
Estonia teater
Teater

küsimused, sest:

Estonia teater on ehitismälestis; Estonia teater ja soovitava juurdeehitise ala paikneb mälestisena kaitse all olevas muldkindlustusvööndis; nii teater kui seda ümbritsev ala asub Tallinna vanalinna muinsuskaitsealal, mis on ühtlasi UNESCO maailmapärandi objekt, Estonia lähinaaber on samuti mälestisena kaitse all olev Eesti Draamateater; soovitava juurdeehitise ala asub looduskaitsealuses Tammsaare pargis, mis on rekonstrueeritud ja avalikus kasutuses roheala, mille hoonestamist ei ole lubanud keskkonnaamet; juurdeehituse ala kuulub Tallinna linnale.

Muinsuskaitseamet, ametit nõustavad eksperdikogud ning paljud ekspertorganisatsioonid asusid seisukohale, et soovitud mahus ja asukohas juurdeehitist pole võimalik kavandada, kuna see toob kaasa:

olulise negatiivse muutuse Estonia teatrihoone kui Eesti arhitektuuriajaloo ühe sümbolhoone ikoonilises välisilmes; vajaduse lammutada maapinnas säilinud bastionaalvööndi koosseisu kuuluvad kaitserajatiste osad ja hävitada võimalik kultuurikiht; olulise sekkumise 19. sajandi teisel poolel muldkindlustuste alale rajatud rohevööndi terviklikku struktuuri ja ajalooliselt avatud ala täisehitamise; oluliste vaadete sulgemise ning Eesti Draamateatrile iseloomuliku ruumilise keskkonna muutumise.

Ehk lühidalt: pakutud lahendus on vastuolus mitmete oluliste muinsuskaitseseaduses sõnastatud põhimõtetega ja kehtiva Tallinna vanalinna muinsuskaitseala põhimäärusega. Viimane lubab muldkindlustuste vööndis, kuhu jääb ka Estonia teater ja selle ümbrus, ehitada uusi ehitisi ainult 1944. aastal olemas olnud ja nüüd hävinud hoonete mahus ja välismõõtmetes (§ 10 lg 5 p 1).

Põhimääruse asemele praegu koostatav kaitsekord on praeguses sõnastuses küll mõnevõrra leebem ning näeb kindlustusvööndis ette võimaluse teise maailmasõja eelsete hoonemahtude taastamiseks, parki teenindava ühe maapealse korrusega väikese hoonemahu rajamiseks või olemasoleva hoone toimimiseks vajaliku väikese juurdeehitise (näiteks liftišaht, tuulekoda vms) lisamiseks (p 19.1), mis loob võrreldes

senisega mõnevõrra paindlikust, kuid kindlasti ei võimalda realiseerida meedias kajastatud suure juurdeehitise lahendust.

On olnud juttu, et suure osa tekkivatest probleemidest lahendaks rahvusvaheline arhitektuurikonkurss. Arhitektuurikonkurss on alati tänuväärne mõte, kuid antud juhul ei kaota see elevanti keset tuba ehk see ei lahenda soovitava juurdeehitise hiigelmahtu, mis sellisel kujul ei taga kultuuripärandi ega looduskaitse aluse pargi säilimist.

Samuti tekitab värskelt rekonstrueeritud roheala ja Estonia soovil avalike ürituste korraldamiseks mõeldud koha üles kaevamine ning täisehitamine vastakaid mõtteid jätkusuutliku ja kvaliteetse linnaruumi planeerimise kontekstis. Lisaks on ajaloolise turuhoone asukohta juba ehitatud restorani hoone, mis muudab ala ruumilised olud väga kitsaks.

Tehtud ettepanekud, muinsuskaitse vs riigikogu otsus

Mööda ei saa minna rahvusooperi Estonia tehtud ettepanekutest Tallinna vanalinna muinsuskaitseala kaitsekorra ning Tallinna linnakindlustuste kultuurimälestiseks olemise muutmise eelnõudele, mille keskseimaks mõtteks on, et muuta tuleb muinsuskaitsega seotud õigusakte ja Tallinna vanalinna muinsuskaitse tuleb edaspidi korraldada lähtuvalt riigikogu 13.09.2021 kultuuriobjektide rahastamise otsusest.

Muinsuskaitseamet ei nõustu rahvusooperi väitega, et Tallinna vanalinna kaitsekorra eelnõu on vastuolus riigikogu rahastusotsusega. Otsus ei ole seotud rahvusooperi seni näidatud eskiisidega ega määratle, kui suure mahuga ning millisesse asukohta peab juurdeehitis tulema. Samuti pole riigikogu otsuses mainitud ühtegi erandit muinsus- ja looduskaitse ning ehitamise nõuetest, veel vähem Tallinna linna planeerimis- ja ehitusnõuetest.

Tutvudes riigikogu otsuse "Riiklikult tähtsate kultuuriehitiste rajamise ja renoveerimise pingerea kinnitamine" eelnõu (387 OE) esimese lugemise täiskogu istungi materjalidega joonistub välja, et Estonia juurdeehitise seotud arutelu käigus teadvustati, et riigikogul on kaalukate põhjuste olemasolul alati õigus ka oma otsust uuesti läbi vaadata ja vajadusel seda muuta.

Muinsuskaitseamet on seisukohal, et laual on kaalukad põhjused, millest pole võimalik mööda vaadata ning leida tuleb lahendus, mis on kooskõlas erinevatest õigusaktidest tulenevate nõuetega.

Kuidas edasi?

On selge, et Estonia ooperiteater kui Eesti rahva sümbolhoone ei saa jääda tühjaks või teisejärguliseks. Atraktiivne kultuuriasutus omab suurt mõju: see aitab hoida Tallinna südalinna ruumilist ja funktsionaalset mitmekesisust. Ajalooliste linnasüdamete elavana hoidmine ja arendamine on kahtlemata oluline, kuid seda tehes tuleb samal ajal silmas pidada neid väärtusi, mis seal juba olemas on.

"Muinsuskaitseamet on kindlal seisukohal, et lõpplahendus ei saa tulla kultuuripärandi arvelt."

Samuti on arusaadav, et ooperiteatri toimimiseks ajaloolises hoones on paratamatult vajalikud muudatused.

Muinsuskaitseamet on algusest peale olnud avatud ja valmis diskussiooniks, kuid ka kindlal seisukohal, et lõpplahendus ei saa tulla kultuuripärandi arvelt.

Seetõttu tuleb lahenduse leidmisel mõelda laiemalt ja seejuures ka näiteks sellele, kas olemasoleva hoone varjatud võimalusi on piisavalt analüüsitud ja teadvustatud ning võrreldud ooperiteatri vajadustega? Kas ja kuidas saaks ära kasutada Estonia südames olevat parklat? Milline on vajalike muudatuste minimaalne programm, mis tagaks ooperiteatri elujõulisuse ajaloolises hoones?

Igal juhul on põhjendatud pilgu pööramine olemasolevale ja edasi töötamine olemasoleva ooperisaali suurendamise võimaluste väljaselgitamisega. On oluline, et parimate võimalike lahenduste väljatöötamine toimuks läbipaistvalt ja erialaspetsialiste kaasavalt, et lauale toodaks erinevaid lahendusi.

Estoonlaste nõudmised teatrihoone juurdeehitusele on kõigile selged, nüüd on viimane aeg selgitada välja, millised on muinsuskaitsealised võimalused Estonia teatrihoone ümberehitamiseks. Selleks tuleks Estonia teatri meeskonnal

esimese sammuna taotleda muinsuskaitse eritingimused, et valdkonna spetsialistid saaksid põhjalikult analüüsida hoone ja ümbritseva muinsuskaitseala väärtuseid ja välja selgitada võimalused muudatuste tegemiseks viisil, mis toetavad ja aitavad hoida kultuuripärandit.

Toimetaja:

Kaupo Meiel